

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Ганка Неделчева, СУ, ФНОИ

за дисертационен труд на тема:

КЛАВИРНИТЕ ТРИА НА ЛЮБОМИР ПИПКОВ, ЛАЗАР НИКОЛОВ И ИВАН СПАСОВ –

ИЗПЪЛНИТЕЛСКИ ПРОЧИТ

от Мария Станимирова Василева

докторант в редовна форма на обучение

катедра „Камерна музика и съпровод“, Инструментален факултет

Национална музикална академия „Проф. Панчо Владигеров“

за присъждане на образователна и научна степен „ДОКТОР“

по „Музикознание и музикално изкуство“

професионално направление 8.3 Музикално и танцово изкуство

I. ДАННИ ЗА ПРОЦЕДУРАТА

Представеният дисертационен текст съдържа 134 машинописни страници, структурирани в следната последователност: Въведение, Глави I, II, III, IV, Заключение, Приноси на научния труд, Библиография (общо 51 източници, в т.ч. научни публикации по темата, 3 сайта, интервюта и документални записи от фонда на БНР), Художествено-творческа дейност на докторантката, Приложение (нотен материал на *Intermezzo per tre* от Л. Николов). С това двете зони на художествено-творческата докторантура са документирани в необходимия за процедурата баланс. Разгледани са в катедра „Камерна музика и съпровод“ и насочени към публична защита.

II. БИОГРАФИЧНИ ДАННИ ЗА ДОКТОРАНТА

Мария Василева е възпитаник на НУИ „Добри Христов“ – Варна и НМА „Проф. Панчо Владигеров“, където се обучава в класа по виолончело на проф. Анатоли Кръстев и в класа по камерна музика на проф. Георгита

Бояджиева-Николова. Завършва бакалавърска и магистърска степен, а от 2015 продължава обучението си в докторска програма на Музикалната академия. Носител е на награди от национални и международни конкурси. От 2019 година е хоноруван асистент в катедра „Камерна музика и съпровод“. За нуждите на настоящото становище експонирам част от фактите, които имат отношение към научно-изследователската работа на Мария Василева.

III. ОЦЕНКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Избраната от докторантката тема визира интересите на един млад български музикант, чиято пресечна точка резултира в обобщена пространствено-мисловна форма – от процесите на модерността в музикалното изкуство, разтворени във времето на двата последни века към техния резонанс в българска среда, от изпълнителския опит на инструменталиста към параметрите на неговия професионален дълг. Те се смесват и обогатяват взаимно, като кристализират в научно-изследователски продукт с висока съдържателна стойност и познание, отправено като ценностно послание. С това парадигмата за качествено образование, съдържаща познание и ценности, е напълно реализирана. Адмирации!

Въведението на докторантката експонира посоките на собствената ѝ провокативна мисъл, както и аналитико-синтетичните ѝ реакции, фокусирани в текста върху проявите на жанра клавирно трио. Те са обвързани и с нейни конкретни изпълнителски практики. Признавам, че първоначалното недоумение от порядъка на изброените автори, различен от добре познатата класификация на поколенията български композитори бързо намери своето логично обяснение с хронологията в еволюцията на жанра. Съзнателно избягвам коментар за афишираните от автора цели и задачи на изследването, за да обобщя смисловите акценти на Въведението: чрез анализ на избраните три творби докторантката представя рамка, илюстрираща структурно-творчески процеси с ясни параметри на развитие – от мотивно-тематична техника до атематизъм.

Глава I. Основни принципи и характерни особености на стила в ранното камерно творчество на Любомир Пипков. Трио за цигулка, виолончело и пиано – изпълнителски прочит, инструментални и ансамблови проблеми ситуира първия обект на анализ и изследване – *Клавирното трио* на Пипков. То е представено от докторантката в контекста на стилистичните белези на неговото творчество, които намират израз в художествен микс от ансамблов фактурен строеж на инструменталната му музика и специфични прояви на гласоводене и интониране, идващи от неговите песенни образци. Мария Василева оценява присъствието на *„естественя синтактичен строеж на българския език“* като *фундамент на мелодичната линия в творбите* на Пипков (стр. 9) с необходимите аргументи за това и коментира хармоничните му решения, които със своята острота *„подчертават метричното разнообразие“*, характерно за неговия индивидуален стил.(стр. 11). Тези уточнения са от особено значение поради неизбежните културно-естетически влияния на Франция върху младия Пипков като неин възпитаник. Наблюденията и оценките на докторантката носят висока степен на обобщеност: *„Пипков е автор, еклектично събрал различни звукови влияния, които пречупва през призмата на своя култивиран индивидуализъм.“*(стр. 12). Клавирното трио, резултат на подобен творчески процес, е изведено като подходящ пример за разчупване и обновление на класико-романтичната сонатна форма и търсене на интонационна близост до родния фолклор, въплъщение на архаични пластове. Интерпретационният анализ добавя нови постижения в дисертационния труд на докторантката с препоръки и идеи за ансамбловата реализация на творбата.

Глава II. Общ преглед на процесите в европейската музика през втората половина на XX век разглежда в синтезиран вид тенденциите в обновлението на музикалния език през XX век и особено в неговата втора половина. Присъствието на този сегмент в дисертационния труд на Мария Василева е атестация за нейната професионална компетентност като изследовател и изпълнител. Докторантката ползва терминологичен апарат за теоретико-историческо познание, необходимо при двете зони на нейна активност. Това ѝ позволява да проследи и съпостави в необходим обем

процеса на създаване на българския музикален авангард с неговите прояви като своеобразна рефлексия на западноевропейския модернизъм. Съдържанието на тази глава подготвя смислово изложението и обекта на анализ на следващата трета глава.

В Глава III Иван Спасов – естетика, композиционна техника, особености на стила. Структурен анализ на Трио за цигулка, виолончело и пиано, изразни средства и проблеми на ансамбъла) от своя дисертационен текст М. Василева експонира фигурата на Иван Спасов като новатор в българската музикална култура с всички негови активи – откриване на български прототип на алеаториката в безмензурните фолклорни песни, въвеждане на атонални подходи и сонорна техника като специфичен отговор на обновяващия се западно-европейски музикален език, кореспондиращи с неговата нова естетика. Тя отчита специфичното място на *Клавирното трио* (1981) в творческата лаборатория на Спасов, оградено не случайно от две негови знакови клавирни творби: *„Изкуството на серията“* в 3 тома и *„Три сонати“*. Аналитичните наблюдения и обобщения на докторантката, намират израз в точни и филигранни констатации – *„виещи се гирлянди от звуковисочини, организирани на принципа на сериализма; широки алеаторни полета от гонещи се ритмични фигури; ефектни инструментално-сонорни похвати, феерични звукови образи от мобилни структури“* (стр 52). Тя разглежда интервалите с тяхното обръщение, които изискват интересни мелодически и хармонически решения от изпълнителите, както и драматургичния потенциал на сонорните комплекси като акустично поле за тяхната инвенция. 65 години след първото клавирно трио на Владигеров (1916) и половин век след това на Пипков (1930) единствената творба на Иван Спасов е факт, който докторантката сполучливо определя като *„манифест на жива музика, застанала на границата между диатоничното и сериалното, между сонорното и конструктивното“* (стр. 71).

Идеята за еволюционното развитие на клавирното трио като жанр в българската музика намира логично продължение в изложението на последната **Глава IV. Музикален език, композиционна техника и**

инструментални изразни средства в камерното творчество на Лазар Николов. „*INTERMEZZO PER TRE*“ – специфични особености на структурата и формата във връзка с неговата интерпретация. Авторът на дисертационния текст притежава умение да проучва и обобщава музикално-исторически събития в българската музика от втората половина на XX век, а заедно с това извежда белези, характеристики и закономерности. Професионалната ангажираност и явен афинитет към музиката на Лазар Николов присъстват във всеки ред от текста. Епистоларно наследство, анкети, диалози, интервюта документират сложния път на композитора, чието творчество се превръща в емблема на българския музикален авангард. Мария Василева посочва безпогрешно аргументите за това – композиционна техника, филтрираща световните практики на модернизма, „*звукова система в полето на атоналното и атематично мислене, свободен подход към 12-тоновата техника и присъщата на серийната организация мобилност, вариационното изменение на материала и средствата на сонорно-алеаторната техника*“ (стр 79), „отвореност“ на музикалната форма, водеща до абстрактност, духовно присъствие на фолклора в условия на неговото реално звуково отсъствие. „*Intermezzo per tre*“ за цигулка, виолончело и пиано (1994) се вписва в творческия процес на Лазар Николов като своеобразно обобщение на композиционния му опит. Докторантката намира път към анализа на творбата чрез компаративен подход – спрямо другите две негови клавирни триа, за да препоръча и приложи най-отдалечения от академичния формат анализ, но всъщност най-освободен и конкретен. Позволява ѝ титулът Интермецо, личното посвещение на творбата на трима близки до автора изпълнители и знанието. Това е успех за докторантката и нейния научен ръководител. Така интермедийната по формат пиеса е дешифрирана с послание към мимолетното, а уточнението *per tre* насочва към споделения диалог. Постижението на Мария Василева е в осъществения от нея синхрон между структурни наблюдения и изпълнителски рефлекс, който прави текста комуникативен и бързо приложим в работата на изпълнителя. В услуга на това е нейната инвентна словесност, която намира точни асоциативни връзки и аналози с пространствено-геометрични форми.

В **Заключението** на дисертационния си труд докторантката обобщава постиженията на разгледаните автори и техните творби като исторически принос за развитието на българската музика и приобщаването ѝ към процесите на западноевропейското музикално изкуство през втората половина на ХХ и началото на ХХІ век. Тя посочва техните общи концептуални сходства, както и ярките индивидуални различия в тълкуването на форма, изразни средства и отношение към фолклора при всеки един от тях. За това е нужен научно-изследователски рефлекс, който без съмнение Мария Василева притежава. Стилът на дисертационния труд представя докторантката като музикант с езикова култура и пространствено въображение, което не се среща често.

IV. НАУЧНИ ПРИНОСИ И ПУБЛИКАЦИИ

Приемам напълно посочените от Мария Василева научни приноси на дисертацията, публикациите във връзка с настоящата процедура, както и Автореферата, отразяващ основните идеи на разработката.

V. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

На базата на изразените впечатления и високи оценки в настоящото Становище предлагам на Уважаемото Научно жури **ДА присъди ОНС „ДОКТОР”** на Мария Станимирова Василева.

22. 03. 2021

проф. д-р Ганка Неделчева,

член на Научното жури